

De heer Plasterk, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
© M. Sablerolle – Gouda

Aan de orde is de behandeling van:
- **het verslag van een schriftelijk overleg over misbruik met de uitwonendenbeurs in de studiefinanciering (24724, nr. 89).**

De **voorzitter**: Er zijn drie deelnemers aan het debat: de heer Van Dijk, de heer Harbers en de heer Spekman. Het is de maidenspeech van de heer Harbers van de VVD. Dat betekent dat wij hem niet kunnen interrumperen.

Ik geef het woord aan de heer Van Dijk van het CDA. Ik zeg dat voor de mensen thuis; die vinden het prettig om te weten van welke partij de heer Van Dijk is.

De heer **Jan Jacob van Dijk** (CDA): Dank voorzitter, maar vaker word ik aangeduid als Jan Jacob van Dijk.

De **voorzitter**: Jan Jacob van Dijk. Verder moet ik de minister nog welkom heten.

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Jan Jacob van Dijk** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Wij hebben een schriftelijk overleg gevoerd om de fraude met studiebeurzen tegen te gaan. Wij hebben daarover van de minister een actieplan gekregen, waarin hij een hele hoop maatregelen aankondigt om ervoor te zorgen dat het misbruik maken van de studiebeurs ernstig wordt teruggedrongen. De manier waarop met een studiebeurs wordt gefraudeerd, is met name door op te geven dat je uitwonend bent terwijl je eigenlijk nog thuis woont. Dat is een van de elementen die heel veel mensen stoort, waar mensen van zeggen dat het eigenlijk niet zou moeten kunnen. Het kabinet heeft daarvoor enkele maatregelen aangekondigd. Wij vinden dat er op twee elementen nog wel het een en ander zou kunnen worden aangescherpt.

Het eerste is ten aanzien van de strafrechtelijke grens. Als je op dit moment tot € 10.000 gefraudeerd hebt, kan er een bestuurlijke boete komen. Daarna zou er een strafrechtbepaling kunnen komen. Je kunt uiteindelijk ongeveer 63 maanden frauderen voordat je boven die grens uitkomt. Daarbij hebben wij nog wel wat vraagtekens. Moet die grens zo hoog zijn? De minister heeft al aangekondigd dat hij daarnaar onderzoek zou willen doen. Wij vragen wat dat betreft of de grens nog wat verlaagd kan worden en wat de gevolgen daarvan zijn voor de werklast van het Openbaar Ministerie.

Het tweede element is dat wij bij de fraude tot € 10.000, of überhaupt bij de fraude, op het punt van de bestuurlijke boete nog wel een aanscherping willen hebben. Dat is de reden waarom ik met de heer Harbers een motie mag indienen. Die luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat studiebeursfraude wordt veroorzaakt doordat studenten een uitwonendenbeurs ontvangen, terwijl ze nog thuis wonen;

overwegende dat het verschil tussen de uit- en thuiswonendenbeurs ongeveer € 160 per maand bedraagt;

van mening dat studiebeursfraude het rechtvaardigheidsgevoel aantast en derhalve niet aanvaardbaar is en effectief bestreden dient te worden;

van mening dat verhoging van de pakkans in combinatie met stevige sancties de beste preventieve werking heeft;

verzoekt de regering, de bestuurlijke boete te verhogen naar 50%,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Jan Jacob van Dijk en Harbers. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 90 (24724).

Het woord is aan de heer Harbers, die zijn maidenspeech zal houden.

□

De heer **Harbers** (VVD): Voorzitter. Te veel studenten ontvangen momenteel een uitwonendenbeurs, terwijl zij in feite gewoon bij de ouders thuis wonen. Het aanpakken van dit probleem, het misbruik maken van of de fraude met de uitwonendenbeurs, is hard nodig. De overheid kan iedere euro belastinggeld immers maar één keer uitgeven. Fraude is voor de VVD bovendien nooit te tolereren. In dit geval zitten er nog wat meer principiële kanten aan. Bij misbruik van de studiefinanciering spreken wij immers over misbruik door studenten in het hoger onderwijs. Studenten dus die later over het algemeen de leidinggevenden van Nederland zullen zijn. De aanpak van deze vorm van misbruik kan ons niet snel genoeg gaan. De minister heeft ons een actieplan toegezonden en belooft later in het jaar een wetswijziging om de fraudebestrijding effectiever te maken. Vooruitlopend op die wetswijziging wil ik de minister met enkele moties wat nadere uitgangspunten meegeven. Mijn eerste motie gaat over de grens voor strafrechtelijk

optreden. Thans ligt deze grens op € 10.000. De minister kondigt aan te overwegen deze te verlagen. De VVD wil hem een stevige norm meegeven. De motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de grens voor strafrechtelijk optreden tegen misbruik van de uitwonendenbeurs op een fraudebedrag van € 10.000 ligt;

constaterende dat het bedrag dat met deze fraude gemoeid is, maandelijks € 170,62 bedraagt en een student dus maar liefst vijf jaar kan frauderen voor hij met het strafrecht in aanraking komt;

van mening dat strafrechtelijk ingrijpen al mogelijk zou moeten zijn wanneer een student meer dan anderhalf jaar fraudeert;

verzoekt de regering, de grens voor strafrechtelijke handhaving bij misbruik van de uitwonendenbeurs te verlagen naar € 3000,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Harbers. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 91 (24724).

De heer **Harbers** (VVD): De minister kondigt een voorlichtingscampagne aan om frauderende studenten bewust te maken van het feit dat zij frauderen en ze te wijzen op dit onacceptabele gedrag. De VVD-fractie gelooft niet in zo'n campagne. In studentensteden is het de praktijk dat verscherpte handhaving zich snel genoeg rondspreekt. Bovendien moet een student bewust handelingen verrichten om een uitwonendenbeurs te verkrijgen als hij daar geen recht op heeft. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering voornemens is, een publieke bewustwordingscampagne te gaan voeren om misbruik van studiefinanciering tegen te gaan;

van mening dat strenger straffen bij misbruik van studiefinanciering doeltreffender is dan een morele campagne;

verzoekt de regering, een stringent handhavingsbeleid te voeren en geen belastinggeld uit te geven aan een publieke bewustwordingscampagne tegen misbruik van studiefinanciering,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Harbers. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 92 (24724).

De heer **Harbers** (VVD): Tot slot roep ik de minister op haast te maken met de beloofde wetswijziging, zeker waar deze in hoofdzaak neerkomt op een definitiewijziging. Anders komt de wetswijziging er pas als het sociaal leenstelsel al lang is ingevoerd.

De **voorzitter**: Dan is aan mij het genoegen om u als eerste te feliciteren, mijnheer Harbers. Ik kan me voorstellen dat de VVD-fractie erg blij met u is.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer **Spekman** (PvdA): Voorzitter. Allereerst wil ik de heer Harbers namens de Kamer feliciteren met zijn maidenspeech.
Het is mij uit het hart gegrepen dat wij hier nu staan en met elkaar spreken. Vorig jaar juli ben ik naar buiten gekomen met het onderzoek dat ik had gedaan naar de studiefinancieringsfraude. Ik was mij, werkelijk waar, wezenloos geschrokken. Het was een langdurige ergernis voor mij, maar ondertussen was fraude norm geworden, want de pakkans was nul. Ik ben oprecht blij verrast met het optreden van de minister, van het kabinet en de daadkrachtigheid, want het duurt wel eens langer in dit huis om dingen te veranderen. Het stuk dat er ligt, de manier en de methode van aanpak, stelt mij gerust in de zorgen die ik had. Ik heb onderhand ook veel gehoord over wat er nu speelt bij de sociale recherche her en der in Nederland. Ik merk dat de sociale recherche niet meer doodloopt op de muur die studiefinanciering heet, maar dat zij tegenwoordig gehoor krijgt. Ik zou het goed vinden als de minister op enig moment dit jaar openheid van zaken geeft, juist over de eerste resultaten die bijvoorbeeld uit Twente komen van de gemeenten Hengelo en Almelo. Ik zie natuurlijk ook dat voorlichting weliswaar cruciaal is. Maar voorlichting wordt pas serieus genomen als mensen denken: ik kom niet meer weg met fraude. Die vindt wel plaats, ook nu nog steeds: mensen schrijven zich in aan de overkant van de straat.
Ik sta hier vooral om de minister, om het kabinet te complimenteren met de daadkrachtige aanzet die hij heeft gegeven. Nu gaat het erom het waar te maken.

□

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Het onderzoek van de heer Spekman vorig jaar agendeerde iets wat in het verleden onvoldoende aandacht had gekregen, namelijk het feit dat er op grote schaal misbruik wordt gemaakt van studiebeurzen doordat mensen opgeven dat zij uitwonend zijn terwijl zij dat feitelijk niet zijn. Ik vind dat totaal niet acceptabel. Voor veel jonge volwassenen is het de eerste daad die zij zelf plegen. Die is dan meteen frauduleus, terwijl de reactie van de overheid daarop is om het verder erbij te laten. Er was immers een grens van € 10.000. Terecht is uitgerekend dat je op die manier een verschil van € 160 per maand kunt verdienen en je

De heer Spekman (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

hele studie kunt frauderen zonder dat er een haan naar kraait. Bovendien, als je gepakt wordt, hoef je alleen maar terug te betalen wat je te veel hebt ontvangen zonder dat je verder risico loopt. Daarmee geeft je ook het signaal: nooit geschoten is nooit raak, dus probeer het maar want anders heb je het in ieder geval niet.

Ik vind dat moreel onwenselijk, omdat je daarmee jonge mensen op zo'n belangrijk moment in hun leven echt het verkeerde signaal geeft. Bovendien is het inderdaad niet de bedoeling om daaraan gemeenschapsgeld te besteden. Wij hebben geprobeerd zo snel mogelijk een actieplan op te stellen, ten eerste om ervoor te zorgen dat er meer opsporing plaatsvindt, ten tweede om ervoor te zorgen dat, als er opsporing plaatsvindt en fraude wordt geconstateerd, een boete volgt en ten derde om de grens van € 10.000 eruit te halen; ik kom hier zo op terug.

Verder hebben er pilots plaatsgevonden. Ik zal u in mei een voortgangsrapportage doen toekomen over dit hele terrein. Dan zal ik in meer detail schriftelijk ingaan op datgene wat er uit die pilots komt. Bijvoorbeeld bleek bij 70% van de geselecteerde adressen waar huisbezoek werd gedaan dat men niet woonachtig was op het opgegeven adres. Wanneer je die selectie juist doet, bijvoorbeeld zoals de heer Spekman zei door te kijken of het in dezelfde straat is – op die manier kun je het heel makkelijk doen; het zijn eigenlijk vrij simpele dingen – kun je best een redelijke indicatie krijgen waar het misschien niet pluis is. Als je dat in twee derde van de gevallen bevestigd vindt, betekent het dat het heel goed mogelijk is om op een verstandige manier met een goede inzet van middelen aan opsporing te doen. Ik kom in mei, over een paar maanden, met die voortgangsrapportage en dan krijgt u dat in meer detail.

Om onder een nieuw regime te gaan werken zullen wij de wet moeten veranderen. Ik zal dit voorjaar samen met de collega van Justitie een wetsvoorstel maken. Direct na het zomerreces zal de Kamer het ontvangen. Wij zijn alweer iets verder gevorderd dan bij de beantwoording van de schriftelijke vragen. Wij zijn gevorderd tot het punt waarop wij de grens waarboven iemand pas strafrechtelijk vervolgd wordt, eruit willen knikkeren. Wij willen het op een andere manier in het vat gieten. Bij de eerste overtreding volgt een bestuurlijke boete van 25%. Bij de tweede keer wordt het 50% en bij de derde keer komt er strafrechtelijke vervolging, ongeacht het bedrag waar het om gaat. Als je een jaar fraudeert, gaat het om twaalf maal € 160. Dan zit je nog niet aan de grens die in de motie van de heer Harbers op stuk nr. 91 wordt genoemd. Ik stel de Kamer voor, het wetsvoorstel af te wachten. Op dat moment kan bekeken worden of zij met het voorstel akkoord kan gaan. Daarmee heb ik meteen antwoord gegeven op de motie van de heer Jan Jacob van Dijk op stuk nr. 90. Ik schetste de escalatie van 25%-50%-strafrecht. Als dat door deze motie wordt gecoverd, laat ik het oordeel over die motie graag aan de Kamer.

De motie van de heer Harbers op stuk nr. 91 wil de grens waarboven vervolgd wordt, omlaag brengen. De geest daarvan deel ik, maar het heeft niet mijn voorkeur om een nieuwe grens vast te leggen. Ik zou mij kunnen voorstellen dat de heer Harbers deze motie aanhoudt tot de behandeling van het wetsvoorstel.

De heer Harbers wil met de motie op stuk nr. 92 bereiken dat er geen campagne wordt gevoerd. Het hoort vanzelf te spreken dat men niet fraudeert. Ik ontraad deze motie. Het gaat om nieuw beleid, wij gaan op een nieuwe manier om met fraude. Burgers hebben recht op voorlichting over nieuw beleid. Bovendien is het veel duurder om mensen met rechercheurs te gaan vervolgen dan om ze op de hoogte te brengen van het feit dat er vervolgd wordt, zodat ze minder overtredingen begaan. Dan is vervolgen niet nodig. Wij zijn niet van plan om er uitgebreide Postbus 51-campagnes van te maken, maar wij willen de gebruikelijke communicatiekanalen van DUO gebruiken. Dat kan met beperkte middelen. Ik heb het niet over meer dan drie of vier ton. In feite gaat het voor een groot deel met de knollen de pot in bij DUO, waar men sowieso al veel aan voorlichting doet. Wij zullen het op zo'n manier doen dat alle studenten weten dat zij gepakt kunnen worden en wat daarvan de consequenties zijn, zodat wij hopelijk het misbruik kunnen terugdringen.

De heer Spekman heeft gevraagd om openheid van zaken, bijvoorbeeld over die pilot in Twente. Ik stel voor daarop in te gaan in de voortgangsrapportage van mei.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ben het eens met de strekking van het wetsvoorstel. Fraude moet worden aangepakt, zo simpel is het. Er is echter ook woningnood en er zijn huisjesmelkers. In bepaalde situaties mogen studenten niet worden ingeschreven in hun "uitwonendeadres". Dat is dan de voorwaarde van de huisbaas, om wat voor reden dan ook. Wat heeft de minister in dit verband aan die studenten te bieden?

Minister **Plasterk**: Die heb ik in dit verband niets te bieden. Je mag niet frauderen, welke reden er ook zou zijn om wél te frauderen. Wij spreken in een andere context over huisvesting van en woningnood onder studenten. Overigens gebeurt dat in eerste instantie met collega Van der Laan. Ik vind niet dat dit een excuus mag zijn om fraude oogluikend toe te staan. Ik snap wat de heer Van Dijk zegt. Ik kan mij voorstellen dat de verleiding daardoor groter wordt, maar ik vind niet dat wij daarin mee moeten gaan.

De heer **Harbers** (VVD): De minister geeft in reactie op mijn motie aan dat hij geen "toeters en bellen"-campagne wil voeren en dat hij drie à vier ton genoeg

vindt. Maar waarom nog steeds dat bedrag? DUO schrijft de studenten ettelijke keren per jaar aan. Het zou toch gewoon beperkt kunnen worden tot een alinea in een reguliere brief die DUO toch al aan de studenten stuurt? Dan is de minister voor nul euro klaar en heeft hij toch de mensen geïnformeerd.

Minister **Plasterk**: Dat bedrag is ook gebaseerd op het toerekenen van wat DUO sowieso besteedt aan voorlichtingscampagnes. Als je dit daarvan onderdeel maakt, is het ook fair om te zeggen: toegerekend is het ongeveer dat bedrag. In de voortgangsrapportage kan ik nader aangeven wat precies het karakter daarvan wordt. Ik denk dat het ten principale goed is om studenten daarvan op de hoogte te stellen en om ze ook te waarschuwen door te zeggen: vrienden, u wordt voortaan in het nekvel gepakt als u fraudeert en dan kunt u boetes krijgen; dus ik zou het maar niet doen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Volgende week dinsdag wordt over de moties gestemd.

De vergadering wordt van 16.20 uur tot 18.30 uur geschorst.